

نقش و جایگاه خانواده در آموزش و پرورش فراگیر

نویسنده: دیوید میتچل / ترجمه ی: آناهیتا خضری / کارشناس ارشد برنامه ریزی درسی

چکیده:

اثربخش شما، به عنوان مربی با والدین کودکانی که به آنان تدریس می کنید به ویژه کودکان دارای نیازهای ویژه‌ی آموزشی وجود دارد. دلایل برجسته به شرح زیر هستند:

- والدین به احتمال زیاد تنها افرادی هستند که در تمامی سالهای مدرسه با آموزش و پرورش فرزندشان درگیر هستند، بنابراین شاید علاقه ی بیشتری نسبت به یادگیری فرزندشان داشته باشند و پیامدهای حاصل از هر گونه تصمیم آموزشی بیش از همه بر آنها تأثیر می گذارد.

- والدین از رشد فرزندشان و عوامل ایجاد کننده ی نیازهای آموزشی ویژه ی وی آگاه هستند. آنها عموماً می توانند به طور کلی به معلم بگویند که چه چیزی فرزندشان را برمی انگیزد و چه راهبردهای آموزشی و مدیریتی بیشترین اثربخشی را دارند.

- والدین به معلمان کمک می کنند تا درک بیشتری نسبت به برخی ابعاد رفتار فرزندشان به دست آورد، اما بسیار مهم است که معلم بین تمیز نقش مهمی که والدین در ایجاد رفتار کودک و منع آن ایفا می کنند تعادل را حفظ کند. به ندرت رابطه‌ی ساده علت و معلولی برای رفتار کودک وجود دارد و بی تردید برای معلمان نقض غرض است تا قدم مهمی بردارند. اگر معلمان نسبت به والدین موضعی انتقادی بگیرند به همان میزان نیز باید در زمان بروز مشکل از افتادن در این دام که فقط والدین را به یاری بطلبند، خودداری کنند.

- کار کردن با والدین احتمال ثبات اهداف رفتاری را در خانه و مدرسه و فرصت‌ها را برای تقویت رفتارهای مناسب افزایش می دهد. همچنین بر شمار تقویت کننده‌های موجود می افزاید.

تماس منظم و ارتباط خوب بین کارکنان مدرسه و والدین می تواند به پیشرفت آموزشی یادگیرندگان کمک کند. برقراری ارتباط بین مدرسه و خانه درموردی که یادگیرندگان، نیازهای آموزشی ویژه ای دارند، ضروری تر است. والدین کودکان دارای نیازهای آموزشی ویژه ی لازم است در تدوین برنامه‌های مربوط به فرزندان خود و در نتیجه تعیین خدماتی که به آنها ارائه می شود دخالت داده شوند.

در این مقاله نخست به تشریح دلایل گسترش روابط مؤثر معلم با والدین کودکان دارای نیازهای ویژه‌ی آموزشی، نحوه‌ی ایجاد روابط کاری خوب با والدین، علل حمایت از والدین کودکان دارای نیازهای آموزشی ویژه ی و نحوه ی حمایت از والدین پرداخته، سپس پنج سطح دخالت والدین توضیح داده شده و در ادامه سه برنامه ی آموزش والدین معرفی می شود که آگاهی از آنان برای معلمان مهم است.

نقش والدین در آموزش فراگیر

والدین نقش مهم (اگر نگوئیم حیاتی) را در آموزش و حمایت از دانش آموزان دارای نیازهای ویژه ی آموزشی ایفا می کنند. آنها پیش از هر چیز پدر و مادر هستند با تمامی حقوق و مسئولیت های چنین نقشی. درعین حال آنان منابع اطلاعاتی، شریک در طراحی و اجرای برنامه‌های مربوط به فرزندانشان و مشتریان آموزشی معلم هستند.

چرا مشارکت با والدین باید ایجاد شود و گسترش یابد؟

دلایل خوب پرشماری برای ایجاد و گسترش روابط

تخصصی را فرا بگیرند. شاید لازم باشد تا والدین شیوه‌های یادگیری نظام مند را یاد بگیرند زیرا کودکان آنها نمی‌توانند مانند خواهر و برادرانشان مهارت‌های مهم یادگیری را به طور طبیعی یا مستقل بیاموزند. والدینی که با الگوهای شدید رفتاری سر و کار دارند باید شیوه‌های مدیریت رفتاری نظام مند را بیاموزند. همچنین لازم است استفاده از ابزار خاص و وسایل کمکی را یاد بگیرند یا نحوه بکارگیری آنها را به کودکان خود بیاموزند.

- والدین کودکان دارای نیازهای آموزشی ویژه ممکن است در مورد مسائلی که معمولاً سایر والدین را ناراحت نمی‌کند، دل نگران باشند. آنها ممکن است بیشتر در مورد سلامت و ایمنی کودکان در زمین بازی نگران بشوند آیا سایر کودکان مهربان یا نامهربان هستند و آیا والدین کودکان دیگر در مورد کودکان شکایت خواهند کرد یا خیر در نتیجه احتمال دارد والدین مدرسه را تحت فشار قرار دهند تا کودکشان را از همکلاسیهایشان جدا کنند.

- داشتن کودکی با نیازهای آموزشی ویژه اغلب بر خانواده اثر می‌گذارد. احتمال دارد برای والدین سخت باشد تا پرستار بگیرند و عضو سازمانهای اجتماعی باقی بمانند. دوستان و آشنایان ممکن است گریز از آنان را آغاز کنند یا اظهار نمایند که مشکلات رفتاری در نتیجه ضعف انضباط والدین می‌باشد. در بعضی از جوامع والدین خجالت می‌کشند یا احساس گناه می‌کنند که کودک ناتوانی را به دنیا آورده‌اند. هزینه‌های مالی مربوط به نیازهای کودکان ممکن است به بودجه خانواده فشار آورد.

- گرچه خواهران و برادران ممکن است یاد بگیرند تا سایرین را بی‌قید و شرط در خانواده دوست داشته، بپذیرند و حس مسئولیت پذیری را گسترش دهند اما در مورد همشیر دارای نیازهای آموزشی ویژه ممکن است شرمنده شوند و احساس کنند که فراموش شده‌اند یا از زمانی که والدین به او اختصاص می‌دهند دلخور شوند.

- نگران بودن برای خانواده می‌تواند از نظر هیجانی به والدین کودکان دارای نیازهای آموزشی ویژه فشار آورد.

- والدین با دخالت نزدیک، درک بیشتری نسبت به تحصیلات کودک خود و بینش و اهداف مدرسه به دست می‌آورند.

- ارتباط منظم با والدین حس مسئولیت پذیری معلمان را بالا می‌برد.

- اگر کودکان ببینند که والدین و معلمان آنها با یکدیگر کار می‌کنند، پیام‌های مثبتی در باره اهمیت آموزش خود دریافت می‌کنند.

چرا برخی والدین به حمایت نیاز دارند؟

- کودکان دارای نیازهای آموزشی ویژه می‌توانند منشاء شادی و اندوه باشند، بعضی از والدین نه تنها کودکان را نمی‌پذیرند بلکه ممکن است او را از خود برانند و یا بیش از اندازه از کودک خود مواظبت کنند زیرا احساساتی نظیر شوک، انکار، ناپاوری، عصبانیت، گناه، افسردگی و خجالت را در زمانهای مختلف تجربه می‌کنند. اینگونه احساسات ممکن است در طول زندگی کودک به ویژه در موقعیت‌های مهم مانند تولد و در طی گذرهای مرتبط با تحصیلات بروز کند.

- والدین کودکان دارای نیازهای آموزشی ویژه خواست‌های زیادی برای آنان دارند. بعضی از آنها نقش مدافعان را برای کودکان خود و سایرین می‌پذیرند و در کل بعنوان نمایندگان تغییر نظام آموزشی عمل می‌کنند. آنها ممکن است مجبور باشند تا تجربه‌ی مدرسه فراگیر را شروع کنند و گذرهای مرتبط با تحصیلات را به انجام رسانند. به طور قطع آنها برای دوره‌های طولانی از کودکان مراقبت می‌کنند و باید نسبت به شیوه‌ای که سایر افراد مرتبط با کودکان به آنها کمک می‌کنند تا رفتار سازگارانه را فرا گرفته و حفظ کنند، مطمئن شوند. آنها همچنین باید به خدمات متخصصان کودکان دسترسی داشته و به آن معتقد باشند. در بسیاری از جوامع، مادر وظیفه‌ی تأمین این گونه درخواست‌ها را برعهده دارد.

- والدین همچنین ممکن است مجبور باشند تا مهارت‌های

دخالت داده می‌شوند. مثال خوبی از این سطح دخالت دادن والدین کودکان دارای نیازهای آموزشی ویژه در تدوین و ارزیابی سیاست‌های مدرسه است. مثال دیگر نقشی است که والدین ممکن است به عنوان معلم برای کودک خود ایفا کنند.

چه چیزی به گسترش مشارکت مؤثر کمک می‌کند؟

موارد زیر می‌تواند به معلم در ایجاد روابط کاری خوب با والدین کمک کند:

- ارتباط منظم با والدین به ایجاد روابطی کمک می‌کند که حتی کوچکترین موفقیت‌ها را می‌توان ستود و هر مشکلی را آسانتر پیش بینی و سریعتر برطرف کرد. ارتباط منظم را می‌توان از طریق کارت‌های گزارش روزانه، یادداشت‌های خانه و مدرسه و دعوتنامه‌های نوشته شده به وسیله‌ی کودکان برای دیدن کارهای به نمایش گذاشته خود تسهیل کرد.

- والدین ممکن است بیشتر بتوانند در جلسات شرکت کنند اگر صراحتاً به این کار تشویق شوند، درباره‌ی نوع همکاری آنها توضیح داده شود و رهنمودهایی برای انجام کار در اختیارشان قرار گیرد.

- جلسات با والدین اگر به خوبی سازماندهی شوند می‌توانند مؤثرتر باشند. برای مثال، جلسات برنامه آموزش فردی زمانی را برای برقراری رابطه‌ی دوستانه، گرفتن اطلاعات از والدین، ارائه‌ی اطلاعات به آنها، خلاصه کردن اطلاعات مبادله شده و برنامه‌ریزی فرصتی برای پیگیری فراهم می‌کند.

- کشمکش و ناسازگاری در هر مشارکتی روی می‌دهد اما بهتر است خوش بینانه و تهدید ناپذیر رفتار کرد.

چگونه می‌توان از والدین حمایت کرد؟

معلمان ممکن است نتوانند تمامی یا حتی یکی از مسائل خاصی که والدین بخواهند با آنها مطرح کنند را حل نمایند اما با اختصاص زمانی به آنها می‌تواند برای

میزان فشار وارده ممکن است تحت تأثیر عوامل زیر قرار بگیرد:

✓ مقدار تغییر که به خانواده تحمیل شده و جدیت و وخامت این تغییرات. برای بعضی از خانواده‌ها، کودکی با نیازهای ویژه به نیازمند سازگاریهایی در فعالیت‌های روزمره یا تغییرات چشمگیر برای کسب نیرو و شیوه‌ی زندگی می‌باشد.

✓ سازش پذیری خانواده، عاملی که به نوبه خود متأثر از منابع شخصی هر عضو خانواده به ویژه سطح تحصیلات، بهداشت، اعتماد به نفس و کیفیت حمایت‌های اجتماعی غیررسمی و رسمی در دسترس آنها است.

✓ منابع درونی خانواده نظیر تعداد افراد خانواده، تعداد والدین یا سرپرستان خانواده و تعهدات مذهبی آنان.

منظور از دخالت والدین چیست؟

۵ سطح متفاوت دخالت والدین مشخص شده است:

* سطح ۱: آغاز آگاهی دادن: در این مقدماتی‌ترین سطح، مدرسه والدین را از برنامه‌ها اطلاع می‌کند و به نوبت برای گرفتن اطلاعات سؤال می‌شود.

* سطح ۲: مشارکت در فعالیت‌ها: در این سطح، والدین در فعالیتهای به میزان محدودی دخالت داده می‌شوند. برای مثال، ممکن است از آنها برای حضور در کارهای مختلفی دعوت به شود.

* سطح ۳: گفتگو و تبادل نظر: در این سطح والدین دعوت می‌شوند تا نیازها و اهداف مدرسه یا کلاس را بررسی کنند.

* سطح ۴: مشارکت در تصمیم‌گیری: در این سطح از والدین درباره‌ی نظراتشان در زمان تصمیم‌گیری برای کودکان سؤال می‌شود. مثالی از این سطح نشست برنامه‌ی آموزش فردی است.

* سطح ۵: مسئولیت داشتن برای عمل: این بالاترین سطح است که والدین در مشارکت با مدرسه تصمیم می‌گیرند و در طراحی و ارزیابی بخشهای برنامه‌ی مدرسه

تا راهبردهای مدیریت رفتاری مؤثری را در خانه بکار ببرند. این راهبرد اغلب بر مبنای این فرض استوار است که مشکلات هدایت کودکان ناشی از تعاملات ناسازگارانه‌ی والد و کودک است. مانند توجه به رفتار غیرعادی، استفاده‌ی بی‌تأثیر دستورات و تنبیهات خشن. بنابراین، والدین آموزش می‌بینند تا رفتار کودکان را توضیح داده و پایش کنند، از رفتارهای جانشین تحمیلی بپرهیزند و با پیاده کردن پیامدهای رشدی مناسب برای مخالفت‌های کودکان رفتار قابل قبولی را به شدت تقویت کنند. این نوع آموزش والدین معمولاً به صورت درمان فردی یا گروهی اجرا می‌شود. این آموزش آمیزه‌ای از آموزش تعلیمی، الگو سازی زنده یا با نوار ویدئویی و ایفای نقش را شامل می‌شود.

همانطور که از نام این آموزش پیداست، جزء مهم آموزش رفتاری والدین، بکار بستن مؤثر تقویت است. این بدان معنی است که تقویت تصادفاً (بعد از رفتار هدف)، فوراً، مکرراً و با انواعی از تقویت کننده‌های با کیفیت بالا و مفید برای کودک بکار گرفته شود.

تعامل درمانی والد - کودک^۳

این برنامه به آموزش رفتاری والدین مربوط می‌شود بدون آنکه از اصول رفتاری تبعیت کامل کند. تعامل درمانی والد - کودک برنامه‌ی مداخله‌ای کوتاه مدتی است که برای والدین کودکان دارای مشکلات رفتاری، هیجانی یا رشدی در نظر گرفته شده است. هدف اصلی برنامه، کمک به والدین برای گسترش روابط گرم و تأثیرپذیر با کودکانشان و پرورش رفتارهای قابل قبول می‌باشد. این شامل بازی بی‌رهنمود، همراه با راهنمایی هدایت شده‌تر تعاملات و گاه با استفاده از میکروفن گوش می‌باشد.

برنامه‌ی تربیت مثبت^۶

این برنامه شامل حمایت از خانواده و تربیت چند

کمک به آنان در حل مسایل توسط خودشان راهی طولانی را طی کنند. فعالانه گوش دادن مفید است زیرا به افراد اجازه می‌دهد تا افکار و احساسشان را شفاف سازند. گوش دادن فعال شامل واکنش به مسائل مهم، درخواست توضیح در مورد نگرانی‌ها از راه ارائه‌ی توصیه‌هایی مانند «می‌توانی بیشتر توضیح بدهی» و کمک به افراد برای تامل در مورد احساسات و نظریاتشان از راه بیان محتاطانه‌ی فهم شما از آنچه آنها احساس و بیان می‌کنند می‌شود. به هر حال، مهم است که معلم فراتر از توانایی‌های پیش‌نرود و مسائل پیچیده‌تر را به افراد متخصص ارجاع دهد.

به طور خلاصه والدین آگاهی‌ها و تجربه‌های زیادی دارند که ممکن است بیشتر در بافتی از روابط مشارکتی، تمایل به بیانشان داشته باشند. آنها می‌توانند به معلم کمک کنند تا موانع یادگیری را پیش‌بینی و حل کرده و بر آنها فائق آیند، اما احتمال دارد والدین نیز به حمایت معلم نیاز داشته باشند. بعضی اوقات یک گوش شنوا ممکن است همه‌ی آنچه باشد که مورد نیاز است. در ادامه‌ی این مقاله سه برنامه‌ی آموزش والدین معرفی می‌شود که به طور معمول توسط متخصصانی مانند روانشناسان طراحی و ارائه می‌شود. آگاهی یافتن از این راهبردها برای معلم مهم است خواه برای هر فراگیری در کلاس به کار گرفته شود یا چنانچه بخواهند والدین را برای کمک گرفتن ارجاع دهند. معلم می‌تواند با همکاری والدین و افراد حرفه‌ای درگیر در هر برنامه‌ی آموزشی از راه توضیح رفتارهای کودک مورد نظر بخوبی کار کنند. به علاوه مهم است که برنامه‌های کلاس درس با برنامه‌های مورد استفاده در خانه توسط والدین، سازگار باشد. همچنین بسیار خوب است که با مطالعه این برنامه‌ها به برخی نکات درباره روشهای مدیریت کلاس پی برده و آنها را به کار گرفت.

- آموزش رفتاری والد^۱

در آموزش رفتاری والد که بعضی اوقات آموزش مدیریت والد^۲ خوانده می‌شود نوعاً به والدین کمک می‌شود

- دو برنامه‌ی فشرده‌تر آموزش والدین برای کودکان در معرض خطر مشکلات رفتاری شدیدتر.

الف) اجرای برنامه‌ی ده جلسه‌ای شامل جلساتی درباره‌ی مشکلات رفتاری کودکان و روش‌هایی برای تشویق پیشرفت و کنترل بدرفتاری آنها.

ب) اجرای مداخله در خانواده‌های دارای خطر اضافی که پس از ارائه‌ی مداخله سطوح پایین‌تر، تغییری نکرده بودند.

نتیجه‌گیری:

والدین، شریک اصلی آموزش کودکانشان هستند. حق مسلم والدین است تا در تصمیمات اساسی مربوط به کودکان خود دخالت کنند. والدین کودکان دارای نیازهای آموزشی ویژه اغلب به حمایت و راهنمایی برای کنترل رفتار چالش‌انگیز کودکانشان نیاز دارند. بدیهی است زمانی که این حمایت و راهنمایی فراهم شود کودکان و والدین می‌توانند هر دو بهره ببرند.

سطحی است که برای کاهش مشکلات رفتاری و هیجانی کودکان در نظر گرفته شده است. در این برنامه پنج سطح مداخله برای افزایش توانایی در نظر گرفته شده است:

- اطلاع‌رسانی عمومی رسانه‌ای که تمامی والدین را هدف قرار می‌دهد برای نمونه، ترغیب استفاده از تجربه‌های تربیت مثبت در جامعه، نشان دادن روند جستجوی کمک به کودکان دارای مشکلات رفتاری و مقابله با پیام‌های سرزنش والدین در رسانه‌ها.

- دو سطح مشاوره برای مراقبت اولیه‌ی مختصر که مشکلات رفتاری خفیف را هدف قرار می‌دهند.

الف) ارائه‌ی مداخله‌ی انتخابی از راه خدمات مراقبت اولیه نظیر مدارس و مراکز بهداشت مادر و کودک، استفاده از برنامه‌های آموزشی با نوار ویدئویی برای آموزش کارکنان.

ب) هدف قراردادن والدینی که نگرانی خاصی درباره‌ی رفتار و رشد کودکان دارند و فراهم کردن چهار جلسه‌ی ۲۰ دقیقه‌ای مبتنی بر اطلاعات با آموزش مهارت‌های فعال.

زیرنویس ها :

- 1- Behavioural parent training
- 2- Parent Management Training
- 3- Parent-child interaction therapy
- 4- Non-directive Paly
- 5- Ear Mierophone
- 6- Triple P-Positive Parenting Programme

منبع:

Mitchell D. (2008). *What Really Works in Special & Inclusive Education?* Chapter 5.pp:68-73.